

F. LUCII FERRARIS
BIBLIOTHECA

C
BX 1936
F4
1858
V. 7

OPERA ET SCRIPTA MONTMORICI GREGORII BARTOLI BERNARDI
ADRIANO M. B. CARDINALI LAMBERTINI
SANCTISSIMI D. N. GREGORII XVI P. M.
SECRETARIUM
REDACTORUM
EX LIBRIS
EX LIBRIS
EX LIBRIS

Ex typis MIGNE, au Petit-Montrouge.

BIBLIOTHECA
F. LUCII FERRARIS

R

RESTRICTIO MENTALIS.

SUMMARIUM.

1. Restrictio mentalis est duplex, una pure mentalis, et alia non pure mentalis, et quæ sit utraque, remissive. — 2. Amphibologia, seu æquivocatio quid sit? — 3. Restrictio pure mentalis, et amphibologia, seu æquivocatio facta per restrictionem pure mentalem, non excusat a mendacio et perjurio. — 4. Restrictio non pure mentalis, sed aliquo sufficienti modo externata, et amphibologia, seu æquivocatio per verba, aut signa externa per se æquivoca excusat a mendacio et perjurio in omnibus casibus, in quibus ex justa causa habet quis jus, seu debitum ad occultandam veritatem. — 5. Hinc confessarius, quamvis interrogetur a tyranno, an aliquid sciat ut confessarius, et scientia sacramentali de peccato poenitentis? poterit etiam cum juramento asserere, se nil scire, etiam spectata tali scientia sacramentali, retinendo in mente ad dicendum. — 6. Sic secretarius regni, ad occultandam veritatem, et servandum sibi impositum sigillum, poterit uti amphibologia, aut æquivocatione, vel restrictione non pure mentali etiam cum juramento. Idem dicendum est de uxore adultera a marito interrogata ad necem, an commiserit adulterium? Et sic de aliis similibus casibus. — 7. Ita qui ex præsumptione falsa interrogatur a iudice, non tenetur confiteri propositionem veram, ubi

ista confessa, condemnandus esset in foro externo de crimine, vel debito, ad quod revera in foro conscientie non tenetur, nec negando cum juramento pejerat. — 8. Item qui juramento interrogatur, an veniat ex tali loco, qui falso existimatur peste infectus, jurare potest, se inde non venire, subintelligendo eo loco, qualis existimatur, nimirum peste infecto; imo secundum multos, etiamsi talis locus esset vere infectus, si tamen celeriter transiens certo crederet, se nihil inde luis contraxisse, adhuc jurare posset non transisse, utendo eadem restrictione. — 9. Item si clericus, vel religiosus sit coram iudice sæculari conventus, non solum ipse pro se, sed etiam alii pro ipso jurare possunt eum nihil deliquisse, utendo hac restrictione, ut coram tali incompetente iudice deponi debeat; item si clericus, vel religiosus, aut alia persona exempta a gabellis solvendis interrogetur a gabellario, an habeat, seu portet aliquid gabellæ obstrictum? jurare potest, se nihil habere, seu portare, utendo hac restrictione, Nihil habeo, seu porto, ex quo gabellam solvere debeam. — 10. Affertur aliud notabile exemplum eum sua licita restrictione. — 11. Quomodo excusentur mercatores, qui dicunt, vel etiam jurant, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit? — 12. Reus an, et quando teneatur, vel non fateri veritatem iudici ipsum interroganti eum juramento? ad n. 14.

(1. Restrictio mentalis est duplex: una pure mentalis, et alia non pure mentalis, et quæ sit utraque? Vide verb. JURAMENTUM, art. 1, num. 14.

(2. Amphibologia, seu æquivocatio proprie est locutio, quæ sua significatione generat in audiente conceptum diversum ab eo, quem loquens retinet in mente. Est in re communis.

(3. Restrictio pure mentalis, et amphibologia, seu æquivocatio facta per restrictionem pure mentalem, non excusat a mendacio, seu perjurio. Comm., et habetur clare ex tribus sequentibus propositionibus, 26, 27, 28, in ordine justissime damnatis ab Innocent. XI, die 2 Martii 1679. Propositio 26: « Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod non fecit,

vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus. » Propositio 27: « Causa justa utendi amphibologia est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa. » Propositio 28: « Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato regis a similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. »

(4. Restrictio non pure mentalis, sed aliquo sufficienti modo externata, et amphibologia, seu æquivocatio per verba, aut signa externa per se æquivoca excusat a menda-

cio et perjurio in omnibus casibus, in quibus ex justa causa habet quis jus, seu debitum ad occultandum secretum. *Vide verb. JURAMENTUM*, art. 1, n. 13, verb. *MENDACIUM*, n. 21 et 22.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Nihil unquam excusat a perjurio; quare nec etiam admitterem, posse secretarium regni juramento uti in casu proposito n. 6. Idem dicito de casibus n. 7, 8 et 9, enodatis.

RESPONSIO AUCTORIS.

Sed hic recurret pro me responsio mox n. 56 data, ut videantur scilicet pro dictis meis assertionibus allata solida fundamenta sub verb. *ACCUSATUS*, a n. 10 ad 43, et sub verb. *JURAMENTUM*, a n. 13 ad 26; et Scotus, in 4, dist. 15, q. 4, art. 3, et cum aliis Magistris, *Theol. moral.*, disp. 10, in q. 9, art. 1, n. 171 et 172, et disp. 6, qu. 2, art. 3. * Atqui fundamenta, quæ Ferraris pro usu restrictionum mentalium affert, solida non esse et a Romano theologo, et a nobis sæpe, ac præsertim ad verb. *cit. animadversum* fuit. * *V. Addit. Casin.*, v. *JURAMENTUM*.

5. Hinc confessarius, quamvis interrogetur a tyranno, an aliquid sciat ut confessarius, et scientia sacramentali de peccato penitentis, poterit etiam cum juramento asserere, se nihil scire, etiam spectata tali scientia sacramentali, retinendo in mente ad dicendum. *V. verb. JURAMENTUM*, art. 1, n. 15.

6. Sic secretarius regni, ad occultandam veritatem, et servandum sibi impositum sigillum, poterit uti amphibologia, aut æquivocatione, vel restrictione mentali etiam cum juramento. Idem dicendum est de uxore adultera a marito interrogata ad necem, an commiserit adulterium, et sic de aliis similibus casibus. *Vide, ibid.*, n. 16.

7. Ita qui ex præsumptione falsa interrogatur a iudice, non tenetur confiteri propositionem veram, ubi, ista confessio, condemnandus esset in foro externo de crimine, vel debito, ad quod revera in foro conscientie non tenetur, nec negando cum juramento pejerat. *Vide, ibid.*, n. 17.

8. Item qui juramento interrogatus, an veniat ex tali loco? qui falso existimatur infectus, jurare potest, se inde non venire, subintelligendo eo loco, qualis existimatur, nimirum peste infecto. Imo secundum multos, etiamsi talis locus esset vere infectus, si tamen celeriter transiens certo crederet, se nihil inde luis contraxisse, adhuc jurare

RETRACTUS GENTILITIUS.

Vide verb. CONTRACTUS EMPTIONIS, art. 4, a n. 26 ad 42.

REUS.

SUMMARIUM.

1. Reus unde dicatur? — 2. Reus non tenetur probare quod negat, sed accusator. — 3. Reo potius favendum est, quam actori, si jura sunt obscura. — 4. Reus non tenetur dare actori suas scripturas contra se. — 5. Reus non est, qui non ex voluntate,

posset, non transisse, utendo eadem restrictione. *Vide, ibid.*, n. 18.

9. Item si clericus, vel religiosus sit coram sæculari iudice conventus, non solum ipse pro se, sed etiam alii pro ipso jurare possunt, eum nihil deliquisse, utendo hac restrictione, ut coram tali incompetente iudice deponi debeat. Item si clericus, vel religiosus, aut alia persona exempta a gabellis solvendis interrogatur a gabellario, an habeat, seu portet aliquid gabellæ obstrictum? jurare potest se nihil habere, seu portare, utendo hac restrictione: *Nihil habeo, seu porto, ex quo gabellam solvere debeam*. *Vide, ibid.*, n. 19.

10. Affertur aliud notabile exemplum cum sua licita restrictione. *Vide, ibid.*, n. 20.

11. Quomodo excusentur mercatores, qui dicunt, vel etiam jurant, se non posse pro tali pretio talem mercem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit? *Vide, ibid.*, n. 21.

12. Reus an et quando teneatur, vel non, fateri veritatem iudici ipsum interroganti sub juramento? *Vide verb. ACCUSATUS*, a n. 10 ad 43.

13. Affertur et solvitur instantia. *Vide d. verb. JURAMENTUM*, art. 1, n. 23.

14. Affertur et solvitur alia instantia. *V. ibid.*, n. 24 et 25.

MONITUM ROMANI CENSORIS.

Facilem se præbere auctorem nostrum in æquivocationibus, restrictionibusque mentalibus indulgendis, mediis quibusdam distinctiunculis eo duntaxat tendentibus, ut propositionum hac de re damnatarum censura eludatur, ex variis locis hujusce Bibliothecæ ingenuo lectori plane constabit. Nos ne muneri nostro deesse videremur, ubicunque hanc doctrinam Christianæ simplicitati minime consentaneam tradi perspeximus, illis debitis animadversionibus occurrere studuimus, ut verbo *ACCUSATUS*, a n. 18 ad n. 24, ac in notis ad n. 28, et ad calcem articuli, necnon verbo *JURAMENTUM*, in not. ad n. 26, itemque verb. *MENDACIUM*, in not. ad n. 21. Eandem doctrinam astruere conatur idem auctor in universo fere hoc articulo, quem si emendare aggredieremur, totum illum reformaremus oporteret, opus sane supervacaneum. Lectores itaque duntaxat præmonemus, ut caveant a sententiis ibi expositis a num. 4 ad n. 9, nec minori cautela legendum esse sciant sequentem articulum *REUS*. — Sed *V. Add. Cas.*, v. *JURAMENTUM*, n. 19 et seqq.

sed ex necessitate peccavit. — 6. Reus in suo foro audiendus est, et hunc sequi debet actor. — 7. Si reus non potest inveniri, sufficit ponere citationem in ecclesia rei. — 8. Reo convicto de delicto, non admittitur probatio negativa. — 9. Reus non potest alium accusare, nisi prius se purget. — 10. Reus

accusatus, et non sufficienter convictus damnari non potest, nec pœna ordinaria affici. — 11. Reus, si juste damnatus sit, ut fame vel siti pereat, potest victum aut potum oblatum rejicere. — 12. Reus licite fugit ante et post sententiam mortis, aut trimum, vel carceris perpetui. — 13. Imo regulariter potest reus licite fugere, quamvis custos carceris grave damnum inde passurus sit, nisi juraverit se mansurum. — 14. Reus potest licite saltem in foro

(1. Reus dicitur a re, quæ petitur, textu expresso in cap. *Forus* 10, De verbor. significatione, ibi: « Reus a re, quæ petitur, nuncupatur, quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quandiu in iudicium pro re aliqua petitur. »

(2. Reus non tenetur probare quod negat, sed accusator. Cap. *Quod autem* 1, cap. *Accusator* 2, caus. 6, quæst. 5, cap. *Bonæ memoriæ* 22, De electione, l. *Et incumbit* 2, ff. *De probationibus*, l. *Actor* 23, cod. *De probationibus*, cum similibus.

(3. Reo potius favendum est, quam actori, si jura sunt obscura, textu expresso in cap. *Cum sunt* 11, De regul. juris in 6, ibi: « Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori. » L. *Favorabiliores* 125, ff. *De diversis regulis juris*, ibi: « Favorabiliores rei potius, quam actores habentur. »

(4. Reus non tenetur dare actori suas scripturas contra se, textu expresso in cap. 1 *De probationibus*, l. *Qui accusare* 4, c. *De edendo*. Non enim juris aut æquitatis ratio permittit, ut quis invitatus arma, quibus impugnatur, adversario suo tradere, eumque contra se adjuvare cogatur. L. *Nimis grave*, cod. *De testibus*. *Vide verb. PROBATIO*, a num. 61.

(5. Reus non est, qui non ex voluntate, sed ex necessitate peccavit. Cap. *Aliquos* 5, et cap. *Illa cavenda* 6, caus. 15, quæst. 1, cum similibus.

(6. Reus in foro audiendus est, et hunc sequi debet actor. Cap. *Si quis* 2, et cap. *Pulsatus* 3, qu. 6, cap. *Sane* 3, De foro competentis, cum similibus.

(7. Si reus non potest inveniri, sufficit ponere citationem in ecclesia rei. Cap. *Venerabilis* 10, De dolo et contumacia.

(8. Reo convicto de delicto non admittitur probatio negativa; seu reo probante, quod non deliquit, si probatum sit deliquisse, ei non creditur. Cap. *Ad nostram* 12, De probationibus.

(9. Reus non potest alium accusare, nisi prius se purget, cap. *Neganda* 1, cap. *Non est credendum* 3, q. 11, cum similibus.

(10. Reus accusatus et non sufficienter convictus damnari non potest, nec pœna ordinaria affici. Lugo, *De justitia*, disp. 37, sect. 12; La Croix, lib. iv, n. 1496; Lessius, Sanchez, et alii passim; nec indiget probatione, cum de se pateat. Unde reus accusatus, et non sufficienter convictus absolvitur a nota infamiæ. Concil. *Lateranens.* III, in *Appendic.*, part. l. c. 65.

(11. Reus, si juste damnatus sit, ut fame vel siti pereat, potest victum aut potum

conscientiæ (præcisæ vi et injuria) custodes decipere, vincula et carceres effringere. — 15. Reus, qui carcerem effregit, probabiliter non tenetur de damno, quamvis etiam per effractum carcerem fugiant alii carcerati. — 16. Adducitur et solvitur instantia. — 17. Qui non sunt ministri justitiæ, possunt licite non solum consilio, sed etiam instrumentis reum juvare, ut fugiat. Alia notanda ad n. 58.

oblatum rejicere. Layman, lib. i, tract. 5, cap. 8, n. 9; Lessius, *De justitia*, lib. II, cap. 9, n. 25; Gobat, in *Quin.*, tract. 5, cap. 1, n. 68; La Croix, lib. III, part. I, n. 779, et alii contra alios. Et ratio nostra est, quia, si sententia sit justa, non tenetur reus cibum et potum oblatum sumere, cum reus possit executionem justæ sententiæ in se admittere, v. g. venenum bibere, venam sibi aperire, in ignem se injicere, scalas ascendere, funem collo circumligare, et hujusmodi, si illa præcipiantur; uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum, ut docent Azorius, Sotus, Malderus, Lessius, et alii apud Dianam, part. v, tract. 4, resolut. 41.

NOTA ROMANI THEOLOGI.

Falsum est, posse reum oblatum cibum rejicere, licet morti sit damnatus.

RESPONSIO AUCTORIS.

Ast mea conclusio non dicit genericè, licet morti sit damnatus, sed specificè, si *juste damnatus sit, ut fame vel siti pereat*, quod certe non est falsum, ut falso asserit theologus. Si enim reus damnatus ad mortem, potest ex amore justitiæ permittere illius in se executionem, uti potest non fugere ex carcere, quamvis sciat se morte afficiendum, ut tradunt passim auctores, et inter alios etiam clarissimus P. Antoine, tract. *De obligationibus*, § 4 *De reo*, quæst. 2, resp. 5, expresse dicens: « Reo ad mortem damnato licet non fugere ex amore justitiæ: imo mortem commérito licet se iudici ultro sistere, et occasionem justitiæ offerre; » et celeberrimus Colet, tom. III, tract. *De Decalogo*, cap. 5, art. 1, concl. 2, ubi expresse sic asserit: « Quartus casus est, cum quis, ut Deo et justitiæ faciat satis, non arripit media, quibus incolumem se præstet; sic licet ei, qui juste ad mortem condemnatus est, ea, quæ ad mortem præambula sunt, facere; ut 1. se offerre iudici, secundum S. Thomam; 2. non egredi e carcere, etiamsi se offerat opportunitas, et noverit paratam sibi esse mortem. Et reipsa martyres non crediti sunt sibimetipsis mortem inferre, cum, patentibus portis, e carceribus non exierunt. » Ecce igitur non poterit reus juste damnatus, ut fame vel siti pereat, victum aut potum sibi oblatum rejicere, ut Deo et justitiæ faciat satis, cum talis ad mortem suam non concurrat active, sed passive tantum se habens, ut justitiæ amore eam fortiter tanquam perferat? Nonne in tali casu potest reus ex zelo et amore justitiæ, et ad justam punitionem suorum scelerum se velle conformare iudicis justæ sententiæ, fame vel